

Gândirea critică – garant al democrației autentice

Petre Bieltz

Gândirea critică este un domeniu interdisciplinar născut pe fondul studiului sistematic al raționării (argumentării). La nașterea acestui domeniu interdisciplinar au contribuit cu rezultate teoretice și practice o multitudine de preocupări așa cum ar fi filosofia, psihologia raționării, sociologia, retorica, logica și chiar cer-cetările din domeniul specializat al inteligenței artificiale. Printre principalele motive care au condus la apariția și dezvoltarea investigațiilor de gândire critică s-au numărat încă dintru început o anume insatisfacție și o reținere legate de re-levanța rezultatelor obținute separat de cercetările citate pentru ceea ce este de fapt raționarea umană, indiferent dacă aceasta este specifică oamenilor lipsiți de competențe avansate sau este proprie savanților care dezvoltă explicații sofisti-cate, elaborează ipoteze complexe și caută justificări teoretice sau experimentale pentru acestea. Desigur, dintre principalele temeuri implicate în nașterea și am-plificarea preocupărilor de gândire critică nu putem neglija nici cerințele impuse logicii – ca principală cercetare asupra raționării – de dificultățile teoretice sau practice cu care s-au confruntat dezvoltarea economică și politică a societății actuale, așa cum ar fi decizia juridică sau economică, cea managerială din ori-care domeniu, iar în ultimul rând încercările de inițiere și de consolidare a unei organizări sociale fundamentată pe o democrație autentică. Să ne reamintim aici spusele celui de al treilea președinte din istoria Statelor Unite al Americii: „Într-o națiune republicană, ai cărei cetățeni urmează a fi guvernați cu ajutorul rațiunii și al

Critical thought – guarantor of authentic democratic

Petre Bieltz

Critical thought is an interdisciplinary field born on the systematic study background of reason (argumentation). To the birth of this interdisciplinary field, with theoretical and practical results have contributed many concerns like philosophy, the psychology of reason, sociology, oratory, logics and even the researches in the specialized field of artificial intelligence. Among the main reasons that have lead to the appearance and development of critical thought investigations there are from the beginning a kind of dissatisfaction and refrain connected to the relevance of the results separately obtained by the aforementioned researches for what it actually is human reason, no matter whether is it specific to people without advanced abilities or proper to scholars with sophisticated explanations, complex hypotheses and theoretical or experimental justifications for them. Of course, among the main reasons involved in creating and amplifying the critical thought concerns, we cannot neglect the requirements imposed to logics – as the main request upon reason – the theoretical or practical difficulties of the economic and political development of the current society, like juridical or economical decision, the managerial decision or in any other field, and last the trials to initiate and develop a social organization grounded on an authentic democracy. Let's remember the words of the third president in the history of the United States of America: "In a republican nation, whose citizens will be

convingerii și nu cu ajutorul forței, spunea Thomas Jefferson, arta de a raționa devine de primă importanță”.

Gândirea critică, spun specialiștii, își află începuturile în Grecia antică, mai exact, în demersurile teoretice și practice datorate lui Socrate, dar, așa cum am și sugerat deja, interesul actual pentru gândirea critică a fost determinat și continuă să fie determinat de o multitudine de factori, mulți dintre aceștia fiind puși în evidență de dezvoltarea contemporană a civilizației și a societății omenești.

Mai întâi, studiile clasice asupra raționării gândită ca instrument de susținere și promovare de idei sau opinii sub forma unor concluzii ferme ce și-ar afla temeiul (justificarea) în alte idei cărora le-ar reveni rolul de premise s-au dovedit, în urma felului în care ele au evoluat, inadecvate felului în care oameni cu diferite niveluri de competență – oameni obișnuiți sau savanți reputați – ajung să gândească și să raționeze, să-și promoveze ideile sau opiniile. Mai exact, studiile clasice dedicate raționării, derulate mai ales de către logicieni, s-au dovedit a fi relevante în special pentru raționarea matematică sau pentru speculația filosofică, dar nerelevante pentru felul în care raționează oamenii simpli și chiar specialiștii în viața și în preocupările lor cotidiene. În raționarea matematică, predominant deductivă, interesează exclusiv relația de consecință, adică legătura dintre premisele și concluzia unui raționament sau ale unei demonstrații, faptul că premisele impun cu necesitate formală o anumită concluzie și nu sunt deloc lua-te în considerare conținuturile propozițiilor ce participă la demonstrația sau raționamentul în cauză, astfel încât adevărul premiselor pe care se bazează demonstrația este pur ipotetic. Teorema lui Pitagora – spunea G. Frege, fondator al logicii matematice – este aceeași pentru toți oamenii, indiferent de competența lor, de limba pe care o vorbesc, de epoca în care trăiesc. O astfel de raționare

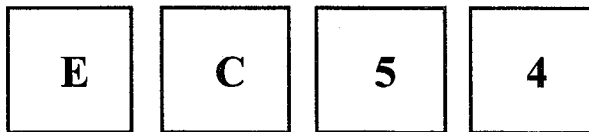
governed with the help of reason and persuasion and not with the help of force, said Thomas Jefferson, the art of reasons becomes of first significance”.

Critical thought, say experts, began in Ancient Greece, more specifically in the theoretical and practical steps owed to Socrates, but as we have already suggested, the current interest for critical thought was determined and continues to be determined by many factors, many of them being revealed by the contemporary development of the human civilization and society.

First, classical studies of reason as a support and promotion instrument for ideas and opinions under the form of clear conclusions with the ground (justification) in other ideas with the role of premises have proven, due to their evolution way, inadequate for the way in which people with different levels of competence – common people or well-known scholar – think and reason, promote their ideas or opinions. More specifically, classical studies dedicated to reason, made especially by logicians, have turned out to be relevant especially for mathematic reason or philosophical speculation, but irrelevant for the way in which common simple and experts reason in their life and usual activities. In the case of mathematic reason, which is mainly deductive, we are interested exclusively by the consequence relation, meaning the connection between the premises and conclusion of a reason or a demonstration, the fact that premises necessarily require a certain conclusion and we do not take into consideration the contents of sentences within the demonstration or the reason, so that the premises truth on which the demonstration is based is purely hypothetical. Pythagoras' theorem - said G. Frege, founder of mathematic logics – is the same for all the people, no matter their competence, the language they speak, the

este monotonică: dacă pornim de la premisele date, concluzia rezultă cu necesitate și nimic nu o poate infirma sau răsturna. Dacă la premisele inițiale adăugăm informații noi, vom obține, tot cu necesitate, încă o concluzie, dar acest aspect nu schimbă cu nimic nici raționamentul și nici concluzia inițiale. Mai exact, să considerăm o operație aritmetică elementară: din premisa „2+3” rezultă cu necesitate concluzia „5”; acum, dacă la premisa inițială adăugăm o nouă informație, de pildă, cea redată de numărul 4, vom obține o încă o concluzie, respectiv, „9”, dar din „2+3” rezultă tot „5”.

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul raționării nematematice, indiferent dacă, așa cum precizat, raționatorul este un om obișnuit lipsit de competențe logice sau un savant cu înaltă specializare. Astfel, chiar în situația în care el nu este dominat și nici măcar influențat hotărâtor de trăiri pur subiective sau de interese meschine, mai ales omul obișnuit pune un accent prioritar și chiar absolut pe conținutul ideilor cu care operează sau vine în contact și nu pe formele și exigențele formale ale raționării. Să luăm drept exemplu un experiment propus în 1966 de celebrul psiholog cognitivist Peter Wason. Fie patru cartonașe care sunt inscripționate pe ambele fațete, pe una din ele cu litere și pe cealaltă cu nu-mere întregi, dar care sunt prezentate diferit, mai exact, primele două apar cu fațeta pe care sunt inscripționate litere iar ultimele două cu fațeta pe care sunt înscrise cifre, adică cele patru cartonașe sunt dispuse după cum urmează:

Experimentul ne cere să verificăm dacă în cazul acestor cartonașe a fost sau nu respectată regula conform căreia *dacă pe fațeta vizibilă a*

age they live in. Such a reason is monotonic: if we start from the given premises, the conclusion necessarily results and nothing can deny or turn it. If to the initial premises, we add another one, we will necessarily obtain another conclusion, but this does not change the initial reason or conclusion. More specifically, let's consider an elementary arithmetic operation: from the "2+3" premises "5" conclusion necessarily results; now, if we add a new information to the initial premises, for example the one given by number 4, we will get a new conclusion, respectively "9", but "2+3" results into "5" also.

Things are different in the case of non-mathematical reason, no matter if, as stated before, the thinker is a common man without logical abilities or a highly specialized scholar. Therefore even if he is not dominated or at least influenced by purely subjective feelings or mean interests, especially the common man puts the accent and even on the content of ideas he operates with or comes into contact with and not on the forms or formal requirements of reason. Let's consider for example, an experiment proposed in 1966 by the famous cognitive psychologist Peter Wason. Let's consider four small cards written on both sides, with letters on one side and number on the other, but differently presented, more exactly, the first two with the side with letter and the last two with the side with numbers, meaning the four small cards are aligned as follows:

The experiment requires us to check whether in the case of these small cards the rule according to which *if the visible*

cartonașului apare o vocală, atunci pe cealaltă fațetă a aceluiași cartonaș este inscripționat un nu-măr impar. Pentru a verifica această regulă, subiectul are voie să întoarcă doar două din cele patru cartonașe. Trebuie spus că un număr impresionant dintre su-biecți, în fond majoritatea covârșitoare a acestora, au oferit rezolvări greșite ale sarcinii menționate.

În schimb rezultatul este mai bun, dacă experimentul este repetat cu exact aceeași subiecți cărora li se prezintă tot patru cartonașe, dar altfel inscripționate. De această dată, cele patru cartonașele corespund unor consumatori așezați la aceeași masă dintr-un restaurant. În plus, fiecare dintre cartonașe este acum alt-fel inscripționat, respectiv, pe una din fațetele sale se află numele băuturii consu-mate, iar pe cealaltă fațetă a sa se află vârsta consumatorului. În sfârșit, de acea-stă cartonașele sunt dispuse în următoarea succesiune:

iar în această nouă situație se cere acelorași subiecți să rezolve exact aceeași sar-cină, adică să verifice respectarea unei reguli conform căreia *consumul băuturi-lor alcoolice este interzis minorilor*. Mai mult, pentru găsirea soluției subiecții trebuie să procedeze la fel ca în primul caz: ei au voie să întoarcă două și numai două din cartonașele date. De această dată, procentul cel mai mare a revenit su-biecților care au descoperit soluția corectă.

Diferența de performanță dintre situațiile de decizie (alegere) analizate tre-buie să dispună de o explicație ce ține de aptitudinile decidenților. Specialiștii par a fi de acord cu explicația că rezultatele net mai slabe din prima situație în care maxim 25%

side of the small cars appears a vowel, then on the other side of the same small card there is an odd number appears is valid. In order to check this rule, the subject is allowed to turn only two of the four small cards. We have to mention that a significant number of the subjects, most of them have given wrong results for the task.

In turn, the result is better, if the experiment is repeated with exactly the same subjects, who are presented four small cards written differently. This time, the four small cards correspond to some consumers placed at the same table in a restaurant. More than that, each of the small cards is written differently, on one side there is the name of the drink, and on the other side the age of the consumer. Finally these small cards are aligned as follows:

And in this new situation, the same subjects are required to solve the same task, meaning to check whether the same rule is complied with, meaning *drinking alcohol is forbidden to underage children*. More than that, in order to find a solution, moreover, in order to find the solution, the subjects have to proceed like in the first case: they are allowed to turn two of the small cards. This time, the high percentage is of the subjects that have discovered the correct solution.

The difference of performance between the decision situations (choice) have to have an explanation related to the decision makers aptitudes. Experts seem to agree with the explanation that the net

dintre subiecți au ales soluția corectă par a fi legate de faptul că în această primă situație raționatorii sunt obligați să aleagă operând exclusiv cu abstracții dificil de manipulat, în timp ce în cea de a doua situație prezentată imediat mai sus, în care peste 80% dintre respondenți au ales corect, ei au operat prioritar cu informații intuitive accesibile pe baza experiențelor cotidiene proprii lor (vârste, băuturi alcoolice sau nealcoolice). Într-adevăr procentul redus de soluții corecte din prima situație pare să fie efectul faptului că raționatorii trebuie să lucreze cu litere despre care li se spune că pot fi vocale sau consoane și cu numere naturale despre care li se spune că pot fi pare sau impare. Astfel gândite, literele și numerele naturale nu sunt decât simboluri, adică entități abstracte fără legătură cu aspecte pur intuitive. Ca atare, în prima situație decidentul este obligat să aleagă, adică să raționeze, să caute un temei pentru alegerea sa doar cu ajutorul unor reguli și scheme de raționare mai greu de accesat.

Pentru a clarifica cele de aici, să luăm în considerare un exemplu simplu. Este întrutotul firesc a spune „Pe Pământ există 5 continente locuite” – concret Europa, Asia, America, Africa și Australia – în calitatea acestora de continente, adică, de teritorii geografice individuale. Numărul natural „5” conținut în acest enunț nu introduce o proprietate de teritoriu geografic individualizabil, ci o *proprietate de continent locuit*, care este, la rândul său, o proprietate de teritoriu geografic individual. Aceasta înseamnă că, gândit ca proprietate, numărul natural 5 este în fond o abstracție neintuitivă, în sensul că el reprezintă o proprietate a unei proprietăți de individ, respectiv, a celei de a fi *continent locuit*, unde *continent locuit* este proprietate de individ, de întindere geografică individuală; putem spune fără teama de a greși că există 5 continente locuite, putem oferi exemple de astfel de continente, dar ar fi de-a dreptul absurd să susținem că Europa sau Asia, luate separat, au fiecare în parte

weaker results in the first case where maximum 25% of the subjects have chosen the correct solution, seem to be related to the fact that in this first case thinkers do not have to choose by exclusively operating with difficult to manipulate abstracts, while in the second case, where over 80% of the respondents chose correctly, they mainly operated with intuitive accessible operations based on their personal usual experiences. (ages, alcoholic or non-alcoholic drinks). Indeed the low percentage of correct solution in the first case seems to be the effect of the fact that thinkers have to work with letters of which they are said to be vowels or consonants and natural numbers that can be odd or even. Thought like that, letter and natural numbers are only symbols, meaning abstract entities without any connection with purely intuitive aspects. Therefore, in the first case, the decision maker has to make a choice, reason, look for a ground for his choice only with the help of rules and reason schemes which are more difficult to access.

In order to make these clear, let's consider a simple example. It is natural to say "There are 5 inhabited continents on the Earth" – Europe, Asia, America, Africa and Australia, respectively – as continents, meaning geographic individual territories. The natural number "5" from this sentence does not introduce an individualisable geographic territory, but on an *inhabited continent property*, which, in its turn, is an individual geographic territory property. This means that, considered as a property, natural number 5 is actually a non-intuitive abstraction, meaning a property of individual, respectively of that of being an *inhabited continent*, where the *inhabited continent* is a property of individual; we can say without mistake that there are 5 inhabited continents, we can offer examples for such continents, but it would be absurd to claim that Europe or Asia, taken separately, have the property of being 5.

proprietatea de a fi 5.

Oare incapacitatea multor oameni de a opera cu abstracții și tendința lor de a se limita la decizii bazate pe exemple intuitive, pe informații direct accesibile ce provin din experiența cotidiană sau „din auzite” ne obligă să renunțăm la definiția antică conform căreia omul este ființă rațională? Altfel spus, cei se bazează doar pe informații intuitive, pe „datul experienței”, oare nu raționează deloc când iau decizii, când aleg să adopte o anumită atitudine, oare nu apelează sub nici un aspect și la nici un fel de structuri logice? Pentru a clarifica și acest aspect, să considerăm următorul tabel de enunțuri, care sunt firești și ușor inteligibile:

Is the inability of many people of operating with abstractions and their tendency to stop to intuitive examples, on directly accessible information coming from common experience or from sayings, that obliges us to give up to the ancient definition according to which man is a rational being? To put it in other words, those who base only on intuitive information, on experience, do not reason at all when making decisions, when choosing a certain attitude, don't they call any kind of logical structures? In order to make this aspect clearer, let's consider the following table of sentences, that are perfectly natural and easily intelligible:

Limba / Language	Enunțuri afirmative / Affirmative sentences	Enunțuri negative / Negative sentences
Română / Romanian	Orice experiment științific presupune observația	Unii licențiați în economie nu lucrează în contabilitate
Franceză / French	Beaucoup de gens vivent dans le secteur urbain	Plusieurs désordre psychologique ne sont pas approprié au assistance medical
Germană / German	Kognitive Verhaltenpsihologie ist neue Niederlassung von Psychoterapy	Die Selbstbeobachtung ist nicht moderne Methode innen psychologische Untersuchungen
Engleză / English	All psychological disorders involve certain cognitive behavioural processes	No animal dreams
Italiană / Italian	Gli psicologi sono molto importanti in admministrazione dei servizi umani	La gente che soffre dalla depressione non dovrebbe evitare presenza psicologico
Spaniolă / Spanish	La psicología está de gran in-terés para los muchos de gente	La sicoanálisis no fueron fundades des cerca psicólogos
Portugheză / Portuguese	A ansiedade é un afeição psicologico	A maioria de criaturas de mar não são mamifero
Olandeză / Dutch	Alle mensen houden van gokken	Sommige psychologische wanvorde is niet permanent

Indiferent de adevărul sau falsitatea lor, cele 16 enunțuri înscrise în acest tabel diferă

No matter their truth or falsity, the 16 sentences written in this table are

substanțial sub cel puțin trei aspecte:

- (1) Sunt exprimate în opt limbi naționale diferite (doar enunțurile aflate pe același rând sunt redată în aceeași limbă națională);
- (2) Ca structură gramaticală aceste enunțuri sunt diferite, structura gramaticală a fiecărui enunț fiind specifică limbii naționale în care este formulat;
- (3) Deși în majoritatea lor exprimă informații cu conținut psihologic, în tabel nu există nici măcar două enunțuri care să redea exact aceeași informație (care se referă la același aspect).

Cu toate acestea, 8 dintre enunțurile aflate în tabel (cele aflate în coloana din stânga) sunt de forma *A este B*, iar celelalte 8 (cele aflate în coloana din dreapta) sunt de forma *A nu este B*. Iată că deși aparent este vorba de 16 enunțuri care în-tuitiv diferă substanțial între ele, aceste 16 enunțuri sunt construite, produse, gândite etc. pe fondul a numai două structuri logice, ceea ce înseamnă că indiferent de limba pe care o folosim și de gândurile pe care le întreținem sau le promovăm, nu pot fi evitate structurile logice necesare pentru a clădi pe suportul lor ideile (opiniile, părerile etc.) care se nasc în mintea noastră sau pe care le transmitem interlocutorilor noștri.

O analiză sumară a rezultatelor experimentului „cartonașelor” și a celor ce reies din discuția despre „tabelul multilingvistic” ne conduce la ideea că oamenii angajați în raționare, în promovarea propriilor opinii sau în respingerea celor propuse de alții, deși operează prioritar cu conținuturi folosesc totuși, conștient sau nu, structuri logice care par a fi inerente ființei umane, indiferent de felul în care au ajuns să le dețină. Tocmai prioritatea dată conținuturilor informaționale pentru a ajunge la alegerea de soluții, pentru a-și justifica propriile idei, pentru a accepta sau respinge concluzii avansate de alții dovedește că în mod normal oamenii raționează non-monotonic. Acest tip de raționare nu înseamnă deloc că raționatorul

substantially different in at least three aspects:

- (4) They are expressed in eight national languages (only the sentences from the same row are in the same national language);
- (5) As a grammar structure these sentences are different, their grammar structure is specific to their national language;
- (6) Although they mostly express information with psychological content, the table does not include even two sentences with the same information (referring to the same aspect).

Still, 8 of the sentences from the table (the ones from the left column) are of the form *A is B* and the other 8 (the ones from the right column) are of the form *A is not B*. Therefore, although apparently substantially different the 16 sentences, they are created, produced, thought based on only two logical structures, which means that no matter the language we use and the thoughts we maintain and promote, necessary logical structures cannot be avoided for creating ideas on their support (opinions) created in our minds or transmitted to our interlocutors.

A brief analysis of the “small cards: experiments results and of the ones resulting from the discussion about the “multilingual table” leads us to the idea that people engaged in reasoning, in promoting their own opinions or in rejecting the ones proposed by others, although mainly operate with contents, still use consciously or not, with logical structures that are inherent to human being, no matter the way they entered their possession. The priority given to the informational contents for reaching to solutions, for justifying their own ideas, for accepting or rejecting conclusions created by others proves that normally people reason non-monotonically.

– savant sau om obișnuit – nu folosește sub nici un aspect raționa-mente evaluate de logicieni ca fiind valide, adică din cele prin care este imposibil ca din premise adevărate să obținem concluzii false. Ceea ce este specific rațio-nării non-monotonice este însă faptul că obținerea de informații noi – care i-au fost disponibile raționatorului abia după ce el a avansat argumentul – îl poate de-termina pe acesta să renunțe la concluzia inițială, să o respingă sau chiar să o în-locuiască cu o alta. De pildă, *se știe despre câini că percep ultrasunetele și întru-cât Grivei este câine*, printr-un raționament deductiv valid (silogism valid de figura I) din aceste premise se obține concluzia conform căreia *Grivei percepe ultrasunetele*; dacă însă persoana care a produs acest raționament află ulterior că *Grivei este surd din naștere*, ea va renunța automat la concluzia inițială.

Gândirea critică acoperă și acest fel de raționare pentru că această disciplină care vede în structurile și exigențele raționării promovate de logica tradițională doar un criteriu, un punct de plecare în evaluarea susținerilor diferitelor persoane, corespunde mult mai bine felului în care gândesc și raționează oamenii, cărora le recomandă să nu accepte diferite păreri sau opinii decât după ce le-au examinat atent pentru vedea care este temeiul lor, dacă acest temei justifică realmente opi-nia avansată pe baza lui și care ar fi consecințele ce decurg din acceptarea lor.

Prin urmare, gândirea critică este preocupată și de deosebirea dintre raționa-rea monotonică și cea non-monotonică, de analiza și evaluarea procedurilor in-spirate de logică, de felul și măsura în care acestea sunt implicate în construcția, formularea și promovarea opiniilor și părerilor proprii, dar nu neglijează nici eva-luarea îndemnurilor, opiniilor, atitudinilor inspirate sau promovate de alții. Astfel înțeleasă, gândirea critică se concentrează cu deosebire asupra diferitelor tipuri de probe și dovezi folosite sau invocate cu scopul de a susține sau promova ase-menea opinii și păreri, pentru gândirea critică fiind

This type of reason does not mean that the thinker – scholar or common man – does not use reasons assessed by logicians as valid, meaning of which it is impossible that from real premises we obtain false conclusions. What is specific to non-monotonic reason is the fact that getting new information – that have been available to the thinker after advancing the argument – may cause him to give up the initial conclusion, reject it or even replace it with another. For example, *it is known about dogs that they perceive ultrasounds and because Grivei is a dog*, through a valid deductive reason (valid syllogism in figure I) this premises cause the conclusion according to which *Grivei perceives ultrasounds*; but if the person producing this reason later finds out that *Grivei is deaf from birth*, it will automatically give up the initial conclusion.

Critical thought covers this type of reason because this subject that sees only one criterion in the structures and exigencies promoted by traditional logics, a starting point in assessing the claims of other persons, it better corresponds to the way in which people think and react, to whom they recommend not to accept different opinions before examining them carefully to see their ground, whether this ground really justifies the opinion created based on it, and which are the consequences coming from their acceptance.

Consequently, critical thought is concerned with the difference between monotonic and non-monotonic reason, by analyzing and assessing procedures inspired by logics, the way and the extent in which they are involved in building, formulating and promoting opinions, but they do not neglect the assessment of impulses, opinions, attitudes inspired or promoted by others. Understood like this, critical thought focuses mainly upon different types of evidence and proofs used or claimed for supporting and promoting such opinions, no

oarecum indiferent dacă pen-tru susținerea sau promovarea lor raționatorul a recurs la raționamente deductive sau inductive.

Mai exact, indiferent dacă este vorba de noi înșine sau de altcineva, a lua poziție într-o problemă înseamnă de fapt a afirma și a pretinde ceva. A gândi critic înseamnă a supune unei evaluări atente, fără patimă, nu doar raționamentele sau explicațiile în cauză, ci și temeiurile care au stat la baza acestora, respectiv, ideile despre care se susține că le întemeiază, le justifică, le oferă un suport de o anumite tărie. În același timp, a gândi critic înseamnă a proceda calm, rezonabil, a nu ne lăsa influențați de nici un fel de factori externi, pentru că, atunci când acceptăm sau respingem o idee, o opinie sau o părere este important, pe de o parte, să ne bazăm doar pe cunoștințe, pe informații relevante referitoare la temeiurile invocate în susținerea și promovarea lor și la valoarea și forța acestora. Pe de altă parte, trebuie să evaluăm cât mai serios consecințele pe care le-ar avea adoptarea sau respingerea acestor opinii sau păreri.

Pe acest fond, gândirea critică urmărește să stabilească ce este și ce nu este justificat să credem, ea deschizându-ne totodată perspectiva spre alte puncte de vedere, spre toleranță față de părerile și ideile opuse, către o evaluare corectă a acestora, lipsită de părtinire și de orice formă de subiectivism. Așa cum subliniază specialiștii de seamă în domeniu, a nu gândi critic înseamnă de fapt a nu fi liber, deoarece în acest caz ai adoptat – tacit sau nu – opiniile sau părerile altora, care au ajuns acum să te domine și să determine propria ta viață. În schimb, dacă ai selectat și ai reținut doar acele opinii și păreri pe care le-ai examinat critic și ai reușit să stabilești că se sprijină pe o bună rațiune, că sunt rezonabile, înseamnă că ai dobândit dreptul de a le susține și de a le promova. S-a dovedit că într-o asemenea situație gândirea critică nu-ți blochează creativitatea, ci dimpotrivă, o potențează și îți asigură libertatea de a acționa prudent și rațional. Deprinderea aptitudinilor de gândire critică ne permite să nu confundăm libertatea cu arbitriul și ne

matter if the thinker has used deductive or inductive reasons.

More specifically, no matter if we talk about ourselves or anyone else, to take a stand in an issue means saying and claiming something. Thinking critically means carefully assessing not just the reasons or explanations but also the grounds that were at their basis, the ideas about they claim to ground, justify, offers support, respectively. At the same time, thinking critically means acting calmly, reasonably, not letting ourselves influenced by no kind of exterior factors, because when we accept or reject an idea or an opinion, it is important, on one hand to support ourselves not just on knowledge, relevant information regarding the grounds claimed in supporting and promoting them but also to their value and force. On the other hand, we have to seriously evaluate the consequences that the adoption or rejection of such opinions could have.

On this background, critical thought seeks to establish what is and what is not justified to believe, opening at the same time the perspective towards other points of view, towards a tolerance for the opposed opinions, towards a correct assessment, without favours or any type of subjectivity. As underlined by experts in the field, not thinking critically means not being free, because in this case you have adopted other people's opinions, that have come to dominate you and determine your entire life. In return, if you have selected only those opinions that you have critically examined and you have managed to establish that they are based on a good reason, that they are reasonable, it means that you have acquired the right to support and promote them. It has been proved that in such a case critical thought does not block one's creativity, but on the contrary, it increases it and provides the freedom to act prudently and rationally. Aptitudes acquisition of critical thought allows us not

conduce inevitabil la concluzia că adevărata libertate a unui individ se oprește în fața libertății oricărui alt individ, iar fără o astfel de libertate democrația este doar o simplă iluzie.

no mistake the freedom with the arbitrary and inevitably leads us to the conclusion that an individual's real freedom stops in front of another individual's freedom, and without such a freedom, democracy is just an illusion.